Allaberganova Hulkar Qadamboyevna

"Mehrli maktab" davlat ta'lim muassasasi
Xorazm viloyati filiali tarbiyachisi

GOSPITAL TA'LIM SHAROITIDA MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING IJODIY QOBILYATLARINI RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya: Ushbu maqolada gospital ta'lim sharoitida maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning pedagogik va psixologik asoslari yoritilgan. Shifoxona sharoitida uzoq muddat davolanayotgan bolalar uchun ijodiy faoliyatning art-terapevtik ahamiyati, "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi hamda xalqaro tajribalar (HOPE, UchimZnaem) asosida tahlil qilingan. Maqolada noan'anaviy rasm chizish, raqamli texnologiyalar va ertak-terapiya kabi metodlarning bolaning hissiy holati va ijtimoiy reabilitatsiyasiga ta'siri yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: gospital pedagogika, maktabgacha ta'lim, ijodiy qobiliyatlar, art-terapiya, Mehrli maktab, individual yondashuv, raqamli ta'lim, reabilitatsiya.

Аннотация: В данной статье рассматриваются педагогические и психологические основы развития творческих способностей детей дошкольного возраста в условиях госпитального образования. Анализируется арт-терапевтическое значение творческой деятельности для детей, находящихся на длительном лечении, на основе государственной учебной программы «Илк кадам» и международного опыта (HOPE, УчимЗнаем). В статье освещается влияние таких методов, как нетрадиционное рисование, цифровые технологии и сказкотерапия, на эмоциональное состояние и социальную реабилитацию ребенка.

Ключевые слова: госпитальная педагогика, дошкольное образование, творческие способности, арт-терапия, школа «Мехрли мактаб», индивидуальный подход, цифровое образование, реабилитация.

Abstract: This article explores the pedagogical and psychological foundations for developing the creative abilities of preschool children within hospital education settings. Based on the "Ilk Qadam" state curriculum and international experiences (HOPE, UchimZnaem), it analyzes the art-therapeutic significance of creative activities for children undergoing long-term medical treatment. The article highlights the impact of methods such as non-traditional drawing, digital technologies, and fairy-tale therapy on the child's emotional state and social rehabilitation.

Keywords: hospital pedagogy, preschool education, creative abilities, art therapy, "Mehrli maktab" school, individual approach, digital education, rehabilitation.

Kirish. Gospital sharoitda maktabgacha yoshdagi bolalar bilan olib boriladigan ta'lim-tarbiya jarayoni o'zining murakkabligi va o'ziga xosligi bilan ajralib turadi. Shifoxona muhiti bola uchun nafaqat jismoniy noqulaylik, balki ijtimoiy va ruhiy izolyatsiya makoni hamdir. Bunday sharoitda ijodiy faoliyat bolaning kasallik haqidagi qo'rquvlarini unutishiga, og'riqli muolajalardan chalg'ishiga yordam beruvchi o'ziga xos art-terapiya vazifasini o'taydi. U.B. Muxsinova ta'kidlaganidek, badiiy-ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish bolaning hissiy intellektiga ijobiy ta'sir ko'rsatib, unda hayotga nisbatan qiziqish va optimistik ruhni saqlab qoladi [4].

Kasalxonaning oq devorlari va monoton muhitida bola uchun ranglar, shakllar va fantaziya dunyosi ruhiy dalda manbaiga aylanadi. Bu jarayon bolaning psixologik adaptatsiyasi uchun juda muhim bo'lib, uzoq muddatli davolanish davrida yuzaga keladigan depressiv holatlarning oldini oladi. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi talablariga muvofiq, bolaning ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqarish uchun qulay ta'limiy muhit yaratilishi lozim [1]. Gospital pedagogika sharoitida bu muhit nafaqat o'rgatish, balki bolaning ruhiy dunyosini ranglar orqali davolashga xizmat qilishi kerak.

Ushbu faoliyatning asosiy maqsadi – bolaning cheklangan harakat sharoitida uning ichki olamini, orzu-istaklarini va yashirin qobiliyatlarini namoyon qilishiga imkoniyat yaratishdir. Xalqaro tajriba, xususan, HOPE (Yevropa gospital pedagoglari tashkiloti) metodologiyasi shifoxonadagi ta'limni bolaning normal rivojlanish huquqini ta'minlovchi asosiy omil sifatida baholaydi [2]. Ijodiy muhitni to‘g‘ri tashkil etish orqali biz bola shaxsini shakllantirishda, hatto cheklangan imkoniyatlar doirasida ham yuqori natijalarga erishishimiz mumkin [5].

Asosiy qism. Gospital sharoitda bolaning jismoniy holati, ayniqsa, uzoq muddat yotoq rejimida bo‘lishi ijodiy faoliyatni tashkil etishda maxsus yondashuvni talab qiladi. Barmoqlar bilan chizish metodi bu borada eng samarali usullardan biri bo‘lib, u nafaqat mayda motorikani rivojlantiradi, balki boladagi hissiy kuchlanishni pasaytiradi. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturida belgilanganidek, bolalarning motorika va sensorika qobiliyatlarini rivojlantirish ularning intellektual salohiyati bilan uzviy bog‘liqdir [1]. Shifoxona sharoitida qo‘l mushaklarining faollashishi bolaning nafaqat ijodiy, balki jismoniy reabilitatsiyasiga ham xizmat qiladi.

Tasavvurni kengaytirish va kognitiv faollikni oshirishda blotografiya (dog‘lar bilan ishlash) metodi o‘ziga xos ahamiyatga ega. Ushbu usulda bola tasodifiy hosil bo‘lgan dog‘lar ichidan aniq obrazlarni izlaydi (bu dog‘ nimaga o‘xshaydi?), bu esa uning mantiqiy va kreativ fikrlashini charxlaydi. Rossiyaning “УчимЗнаем” loyihasi doirasida ta'kidlanganidek, gospital pedagogika sharoitida “erkin ijod” metodlari bolaga o‘z tanlovi va fantaziyasini namoyon qilish imkonini beradi, bu esa davolanish jarayonidagi tushkunlikni yengishda yordam beradi [3]. Bunday usullar bolaning cheklangan palata sharoitida ham dunyoni kengroq tasavvur qilishiga zamin yaratadi.

Estetik zavq va kutilmagan natijalar beruvchi moyli qalamlar va akvarel uyg‘unligi metodi bolalarda yangilikka bo‘lgan qiziqishni orttiradi. Ushbu metod bolaga ranglar jilosini his qilish va murakkab kompozitsiyalarni oson usulda yaratish imkonini beradi. M.N. Safarova va D.A. Mirzayevalarning tadqiqotlarida ta'kidlanganidek, ijodiy faoliyat uchun to‘g‘ri tanlangan ta'limiy muhit va vositalar bolaning ichki imkoniyatlarini maksimal darajada ochishga yordam beradi [5]. Tarbiyachi tomonidan taklif etilgan bunday noan'anaviy texnikalar bolaning shifoxonadagi kunlarini rang-barang mazmun bilan to‘ldiradi va uning ijodiy “Men”ini shakllantiradi.

Gospital sharoitda bolalarning ijodiy faoliyatini tashkil etishda ertak-terapiya usuli va qog‘oz plastikasi uyg‘unligi alohida o‘rin tutadi. Bolalar bilan birgalikda yangi ertaklar o‘ylab topish va ularning qahramonlarini qog‘ozdan yasash jarayoni bolaga o‘z kechinmalarini qahramonlar obraziga ko‘chirish imkonini beradi. Yevropa gospital pedagoglari (HOPE) tajribasiga ko‘ra, bunday o‘yinli metodlar shifoxona muhitidagi bolalarning ijtimoiy-hissiy kompetensiyalarini rivojlantirishda eng samarali yo‘llardan biri hisoblanadi [2]. Bu jarayonda bola nafaqat ijod qiladi, balki xayoliy qahramonlar orqali o‘z ichki qo‘rquvlarini yengishga o‘rganadi.

Qurish-yasash faoliyatida Lego va turli konstruktorlardan foydalanish bolaning fazoviy fikrlashini va mantiqiy ijodini shakllantirishda muhim omildir. Cheklangan harakat sharoitida bo‘lgan bola uchun mayda detallar bilan ishlash va ulardan yaxlit bir shakl yaratish o‘ziga xos intellektual yutuq hisoblanadi. M.N. Safarova va D.A. Mirzayevaning ta'kidlashicha, maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda to‘g‘ri tashkil etilgan ta'limiy muhit bolada muammoli vaziyatlarni mustaqil yechish ko‘nikmasini hosil qiladi [5]. Konstruktorlar yordamida yaratilgan har bir loyiha bolada yaratuvchanlik hissining shakllanishiga xizmat qiladi.

Zamonaviy gospital pedagogikada planshetlar, proyektorlar va interaktiv o‘yinlar kabi raqamli vositalar ijodiy jarayonni yangi bosqichga olib chiqmoqda. Virtual olamda ijod qilish, ayniqsa, jismoniy harakati o‘ta cheklangan yoki og‘ir muolajadan so‘ng qo‘li bilan rasm chizishga qiynalayotgan bolalar uchun bebaho ko‘makchidir. УчимЗнаем loyihasining metodik tavsiyalarida raqamli texnologiyalar gospital ta'limning ajralmas qismi sifatida ko‘rsatilib, ular

bolaning tashqi dunyo bilan aloqasini saqlashga xizmat qiladi [3]. Bu esa bolaga zamonaviy texnologiyalar orqali o‘z tasavvurlarini cheksiz namoyon etish imkonini beradi.

Innovatsion yondashuvning yana bir ko‘rinishi — multimedia vositalari yordamida bolalarning o‘zlari chizgan rasmlardan kichik multfilmlar yaratishdir. Bu jarayon bolada mualliflik hissini uyg‘otadi va uning badiiy-ijodiy faolligini keskin oshiradi. U.B. Muxsinovaning ilmiy xulosalariga ko‘ra, zamonaviy usullardan foydalanish bolaning hissiy intellektini rivojlantirish bilan birga, o‘rganish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi [4]. Bolaning o‘z ijod mahsuli jonlanayotganini ko‘rishi unga ruhiy quvvat beradi va shifo topishiga bo‘lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Gospital ta’lim sharoitida pedagogik jarayonni tashkil etishda individual yondashuv eng ustuvor tamoyil hisoblanadi. Tarbiyachi har bir bolaning sog‘lig‘i darajasi, tibbiy muolajalar jadvali va jismoniy imkoniyatlaridan kelib chiqib ijodiy vazifalar tanlashi shart. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturida belgilanganidek, ta’lim jarayoni har bir bolaning ehtiyojlari va qiziqishlariga moslashtirilishi lozim [1]. Ayniqsa, shifoxonadagi bola uchun beriladigan topshiriq unga og‘irlik qilmasligi, aksincha, uning imkoniyati darajasida bo‘lib, o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlashi zarur.

Ijodiy muhitni samarali shakllantirishda tarbiyachi, shifokorlar va ota-onalar o‘rtasidagi hamkorlik hal qiluvchi ahamiyatga ega. HOPE (Yevropa gospital pedagoglari tashkiloti) tavsiyalariga ko‘ra, bolaning davolanish va ta’lim olish jarayoni bir-birini to‘ldirishi kerak [2]. Shifokor bilan maslahatlashgan holda tanlangan ijodiy mashg‘ulotlar bolaning klinik holatiga salbiy ta’sir ko‘rsatmaydi, ota-onalarning bu jarayonga jalb etilishi esa shifoxonadagi begonalashuv hissini kamaytiradi. Bunday uch tomonlama hamkorlik bolaning ijtimoiy reabilitatsiyasi uchun mustahkam poydevor yaratadi [5].

Bolaning ruhiy tetikligini ta’minlashda motivatsiya va kichik yutuqlarni ham rag‘batlantirish metodikasi juda muhimdir. Shifoxona palatasi devorlariga bolalar chizgan rasmlarning ilib qo‘yilishi yoki ko‘rgazmalar tashkil etilishi ularda muvaffaqiyat tuyg‘usini uyg‘otadi. УчимЗнаем loyihasi tajribasida ta’kidlanganidek, bolaning har bir ijodiy mahsulini qadrlash uning kasallik bilan kurashishdagi irodasini kuchaytiradi [3]. Bunday pedagogik yondashuv shifoxona muhitini bolaning shaxsiy g‘alabalari maydoniga aylantiradi va uning sog‘lom hayotga qaytish jarayonini tezlashtiradi.

Xulosa. Gospital ta’lim sharoitida tizimli tashkil etilgan ijodiy faoliyat bolaning davolanish jarayoniga sezilarli darajada ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Noan’anaviy rasm chizish, didaktik o‘yinlar va raqamli texnologiyalarning qo‘llanilishi bolada tushkunlikni yengish va klinik sharoitga tezroq moslashish ko‘nikmalarini shakllantiradi. U.B. Muxsinovaning ta’kidlashicha, ijodiy jarayon bolaning hissiy intellekti va kognitiv faolligini oshirib, organizmning ichki imkoniyatlarini kasallikka qarshi safarbar etishda muhim stimulyator bo‘lib xizmat qiladi. Natijada, bola shifoxonani faqatgina og‘riqli muolajalar maskani emas, balki yangi bilim va ko‘nikmalar egallash mumkin bo‘lgan ijodiy muhit sifatida qabul qila boshlaydi.

Eng muhimi, ijodiy yutuqlar bolada "men qila olaman" degan mustahkam ishonchni shakllantiradi, bu esa uning shaxs sifatida rivojlanishida tub burilish yasaydi. HOPE xalqaro tashkiloti metodologiyasi hamda “Ilk qadam” davlat dasturi tamoyillari asosida qurilgan ta’limiy yondashuv bolaning ijtimoiy izolyatsiyadan chiqishiga yordam beradi. Gospital pedagogikada ijodkorlik shunchaki mashg‘ulot emas, balki bolaning ruhiy tetikligini ta’minlovchi va uni sog‘lom hayotga qaytaruvchi ma’naviy ko‘prikdir. M.N. Safarova va D.A. Mirzayevaning xulosalarida qayd etilganidek, to‘g‘ri tashkil etilgan ijodiy muhit bolaning kelajakdagi muvaffaqiyatlari va jamiyatga to‘laqonli integratsiyalashuvi uchun asosiy omil bo‘lib qoladi.

ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. “Ilk qadam” maktabgacha ta’lim tashkilotining Davlat o‘quv dasturi (takomillashtirilgan ikkinchi nashr). – Toshkent, 2022.
2. HOPE (Hospital Organisation of Pedagogues in Europe). Educational issues for children and adolescents with medical conditions. [Elektron resurs]. URL: https://www.hospitalteachers.eu/
3. Проект «УчимЗнаем». Технологии и методики госпитальной педагогики. [Elektron resurs]. URL: https://caringschool.ru/
4. Muxsinova U.B. Ilk yoshdagi bolalarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda zamonaviy usullardan foydalanish // Development of science. – 2025. – Vol. 3. – No. 7.
5. Safarova M.N., Mirzayeva D.A. Maktabgacha ta’lim yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda ta’limiy muhitni tashkil etishning o‘ziga xosligi // Science and Education. – 2024. – Vol. 5. – Issue 2